

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้เขียนนวนิยายในฐานะผู้ส่งสาร

การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนจากนวนิยายกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 6 เรื่องนั้น ได้ศึกษาทัศนคติจากผู้เขียนนวนิยายรวม 4 ท่าน ดังนี้

1. “โบตัน” ผู้เขียนนวนิยายกลุ่มตัวอย่างเรื่องจดหมายจากเมืองไทย และเรื่องไผ่ต้องลม
2. “หยก บูรพา” ผู้เขียนนวนิยายกลุ่มตัวอย่างเรื่องอยู่กับกิ่ง และเรื่องกตัญญูพิศวาส
3. “โสภาค สุวรรณ” ผู้เขียนนวนิยายกลุ่มตัวอย่างเรื่องกระท่อมไม้ไผ่
4. “ประภัสสร เสวิกุล” ผู้เขียนนวนิยายกลุ่มตัวอย่างเรื่องลวดลายมังกร

1. ทัศนะของผู้เขียนนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยและเรื่องไผ่ต้องลม

โบตัน เป็นนามปากกาของ สุภา สิริสิงห์ นามสกุลเดิม ลือศิริ เกิดเมื่อ 2488 ที่บ้านสวนบางจาก ภาษีเจริญ นนทบุรี บิดาเป็นจีนแต่จิว อาชีพทำสวนพลู แซ่ลี

เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมปีที่ 3 (เท่ากับประถมเจ็ดหรือมัธยมหนึ่งในปัจจุบัน) ที่โรงเรียนสุธรรมศึกษา เป็นโรงเรียนเอกชน ท่านเจ้าของและผู้จัดการชื่อทองหล่อ มณีสุธรรม ท่านผู้นี้เป็นผู้มีส่วนในชีวิตอนาคตของโบตันมากที่สุดท่านหนึ่ง เพราะบิดามารดาซึ่งเป็นคนจีนหัวโบราณไม่สนับสนุนให้โบตันเรียนหนังสือ เมื่อจบประถมสี่อันเป็นการศึกษาภาคบังคับในขณะนั้นจะให้ออก ท่านกลับขอให้เรียนต่อจนจบชั้นมัธยมสามโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน และยังพาไปสมัครเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยม 4 ที่โรงเรียนวัดชนะศึกษาต่อ หากไม่ได้ท่านผู้นี้แล้วโบตันย่อมไม่เกิดในวงการวรรณกรรมไทยแน่นอน เพราะคงจะต้องดำเนินอาชีพชาวสวนหรือแม่ค้าขายของชำตามอาชีพของต้นตระกูล โบตันเรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษาที่ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พญาไท ในแผนกอักษรศาสตร์ การเรียนอยู่ในชั้นดี สอบได้ลำดับที่สิบสามของนักเรียนแผนกนี้ทั้งประเทศ เข้าศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลือกเรียนวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทยในปีสุดท้าย สำเร็จการศึกษาและออกทำงานในปี 2509

ตั้งสำนักพิมพ์ชมรมเด็กของตนเอง โดยเตรียมงานตั้งแต่ 2519 แต่สำเร็จเรียบร้อย และเริ่มงานอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2520 มาจนกระทั่งปัจจุบัน ชมรมเด็กจัดพิมพ์เฉพาะหนังสือเด็ก มีหนังสือสำหรับผู้ใหญ่บ้างเป็นส่วนน้อย ต่อมาได้ตั้งสำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์นขึ้น ชมรมเด็กเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้จัดจำหน่ายหนังสือเด็กแทน ผู้ดำเนินงานชมรมเด็กและสุวีริยาสาส์นคือ นายวิริยะ สิริสิงห ผู้เป็นสามีของเธอเอง

เริ่มงานเขียนหนังสือมาตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ปี 2507 ด้วยงานเรื่องสั้นชื่อ ไอ้ดำ ลงในขวัญจิต (เลิกพิมพ์กิจการไปนานแล้ว) ในนามปากกา ทิพเกสร แต่ใช้เพียงครั้งเดียวก็เลิกไป หันมาเขียนเรื่องลงสตรีสาร และเริ่มได้ลงเป็นเรื่องเป็นราวก็คือเรื่องน้ำใจ ในต้นปี 2509 นามปากกา โบตัน

ปลายปี 2511-12 เขียนจดหมายจากเมืองไทย ได้รับรางวัลดีเด่นจากองค์การ ส.ป.อ. ประจำปี 2512 ในต้นปี 2513

โบตันหยุดเขียนนวนิยายไปหลายปี จึงเริ่มเขียนนวนิยายอีกในปี 2522 เขียนเรื่อง ไม้ต้องลมขึ้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวจีนและเป็นนวนิยายที่ยาวที่สุดของโบตัน เพราะยาวถึงเก้าสิบกว่าตอน ปรกติโบตันจะเขียนเรื่องยาวประมาณสามสิบกว่าตอนเท่านั้น

สมรสแล้วกับนายวิริยะ สิริสิงห หรือที่รู้จักกันในนาม โอภาส อาจารมณ นักทำ และนักเขียนหนังสือเด็กมีชื่อคนหนึ่งในปัจจุบัน มีบุตรหญิงด้วยกันสองคน คือ สุวีริยา และ ภาวสุ สิริสิงห (โบตัน, 2529)

จากแบบสัมภาษณ์คุณสุภา สิริสิงห หรือ “โบตัน” ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทยและเรื่องไม้ต้องลม รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงทัศนะที่มีต่อการนำเสนอนวนิยายสองเรื่องดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นทัศนคติของผู้ส่งสาร ดังนี้

แนวความคิดหลักที่ต้องการนำเสนอในนวนิยายเรื่องจดหมายในเมืองไทยของ “โบตัน” มีดังต่อไปนี้คือ

- 1) ความตระหนักทางวัฒนธรรม (cultural shock) ของตัวละครเอก (จีน-ไทย)
- 2) ช่องว่างระหว่างวัย (พ่อ-ลูก)
- 3) การกลืนชาติ (assimilation) ของคนไทยที่มีต่อชนต่างชาติไม่เฉพาะ

แต่ชาวจีน แต่การผสมกลมกลืนนี้ไม่ใช่การทำให้ชนชาตินั้นๆ ลืมหรือทอดทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนแต่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผิดกับพวกมาเลย์ อินโดนีเซีย อเมริกัน ที่อยู่กับชาวจีนได้ไม่ปกติกัน จึงมี china town กันอยู่ทุกประเทศ ของไทยก็มี (สำเพ็ง, เขาวราช) แต่นอกไชน่าทาวน์ก็มีคนจีนอยู่ปะปนกับคนไทยไปทุกหนทุกแห่ง แทบจะทุกตำบล อำเภอ ในประเทศนี้ก็ได้

ความตระหนกทางวัฒนธรรมของต้นสว่างอู๋ เกิดจากการยึดมั่นอยู่ในชนบ
 ธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนตามที่ได้รับการอบรมมาอย่างเคร่งครัดและความภาคภูมิใจใน
 เรื่องเชื้อชาติของตนเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ซึ่งมีวัฒนธรรม
 เป็นของตนเอง จึงเป็นผลให้ต้นสว่างอู๋ไม่สามารถทำให้ยอมรับวัฒนธรรมของไทยบางอย่างได้
 แต่ในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไป ต้นสว่างอู๋ก็เริ่มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของสังคมไทยมากขึ้น เห็นได้
 จากการที่เขาจัดงานศพให้หมุยเอ็ง-ภรรยาที่ตายไปเพราะอุบัติเหตุจากการเดินทางไกล ด้วย
 การเผาแบบไทยแทนที่จะส่งไปฝังที่เมืองจีนตามประเพณีจีน เนื้อหาในนวนิยายตอนนั้นแสดงให้เห็น
 เห็นถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแว่นแคว้น เป็นการที่สังคมหนึ่ง (สังคมของชาวจีนอพยพใน
 ไทย) ยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น (วัฒนธรรมไทย) โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่อาจละทิ้ง
 วัฒนธรรมของตัวเองบางส่วน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสีย
 เอกลักษณะเดิมไป (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและ
 มานุษยวิทยา, 2540)

สำหรับแนวความคิดหลักที่มีต่อการนำเสนอนวนิยายเรื่องไม่ต้องลม “โบตัน” ได้
 เขียนไว้ในแบบสัมภาษณ์ว่า

“ก่อนอื่นคุณต้องทราบก่อนว่าเรื่องนี้เขียนจากประวัติของคนที่มีตัวตน
 อยู่จริง ดังนั้นจึงเห็นการผจญภัยจากวัยเด็กถึงยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากนั้นอีก
 ไม่กี่ปีมากกว่า เจตนาให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชีวิตยุคก่อนสงครามในประเทศจีนตอนใต้
 เรื่อยมาจนถึงคนจีนในประเทศไทยยุคสงครามโลก”

นวนิยายส่วนใหญ่ของโบตันมักจะนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับคนจีนหรือมี
 ตัวละครเอกเป็นชาวจีน เกี่ยวกับเรื่องนี้ “โบตัน” ได้ตอบข้อสังเกตว่า

“เพราะเกิดในครอบครัวชาวจีนรุ่นเก่าที่อพยพมาจากอ.ไผ่ล้ง จ.แต้จิ๋ว
 พูดและฟังภาษาจีนแต้จิ๋วได้ดี ประการต่อมาก็คือเพื่อนนิยายรักระหว่างหนุ่มไทยกับสาวจีน
 เปื้อนหนุ่มจีนกับสาวไทย อยากเขียนแนวสมจริงที่แปลกจากนวนิยายทั่วไป ดังนั้นจึงเลือก
 ชนบธรรมเนียมประเพณีที่ตนเองรู้และเข้าใจ ชาวจีนเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่สืบทอด

มานาน ดังนั้นปัญหาทางด้านวัฒนธรรมของชาวจีนกับวัฒนธรรมสมัยใหม่จากตะวันตกที่แพร่เข้ามาและมีความขัดแย้งกันระหว่างชนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่จึงน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิทธิสตรีและทัศนคติในการประกอบอาชีพ”

“โบตัน” เกิดในครอบครัวชาวจีนรุ่นเก่าหัวโบราณ และเมื่อแยกตัวออกมาใช้ชีวิตอย่างคนรุ่นใหม่ก็ได้ปฏิเสธการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีจีนต่างๆ นอกจากนั้นแล้วความรู้สึกต่อชาวจีนและคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนยังค่อนข้างติดลบอีกด้วย ซึ่ง “โบตัน” ได้แสดงทัศนคติต่อชาวจีนและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนไว้ในแบบสัมภาษณ์ว่า

“ดิฉันเองยังเชื่อในเรื่องเชื้อชาติและสิ่งแวดลอม ดิฉันเคยชินกับวัฒนธรรมจีนและอยู่ในวัฒนธรรมนั้นมานานราว 25 ปี หลังจากนั้นก็มาใช้ชีวิตอย่างคนรุ่นใหม่ จะว่าแยกตัวออกมามองปัญหาที่ว่าได้ คุณธรรมจริยธรรมของจีนนั้นจะว่าไปก็ไม่ได้ดีไปเสียทั้งหมด คนจีนขยันก็จริงแต่ก็เห็นแก่เงินและพรรคพวกและกตขี้สตรี้ คุณอาจจะคิดว่าคนชาติอื่นแม้แต่ไทยก็กตขี้สตรี้เหมือนกัน แต่ความแตกต่างมีในส่วนลึกและของจีนฝังรากลึกมาก การกตขี้สตรี้ของจีนตั้งแต่ประเพณีมัดเท้าจนกลายเป็นพิการซึ่งคิดว่าเป็นการกระตุ้นคำกฤษฎาของชาย การสืบทอดตระกูลจนไร้สติ (ฆ่าลูกสาวเพื่อมีลูกชาย) ผู้ชายจำนวนมากเสาะแสวงหาภรรยากระตุ้นเชกส์จนไม่ลืมหูลืมตา ความเชื่อทางไสยศาสตร์และอื่นๆอีกมาก ความกตัญญูและการแก้แค้นของชาวจีนรุนแรงจนถ้าใครได้ใกล้ชิดแล้วจะเสียวสยองเอาทีเดียว

ขอเรียนว่าดิฉันเป็นลูกคนจีนที่เขียนนวนิยายเกี่ยวกับคนจีนในเมืองไทยที่ไม่ไหวเจ้า ไม่กินเจ ไม่ตั้งศาลพระภูมิ ไม่ตั้งตุ๊ก (เจ้าที่) และไม่ปฏิบัติทุกอย่างที่เป็นขนบธรรมเนียมจีนใดใดทั้งสิ้น ยกเว้นจัดงานศพให้บิดามารดาตามสมควร”

สำหรับหลักจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยาย “โบตัน” ได้อธิบายถึงเหตุผลในการเลือกหลักจริยธรรมขึ้นมาแนะนำเสนอไว้ ดังนี้

“เป็นหลักปฏิบัติสำคัญในลัทธิขงจื้อ ไม่ใช่ประยุกต์ แต่ในการเขียนนวนิยายเราต้องนำหลักโดยรวมของเหตุและผล และสภาพชีวิต สภาพสังคมปัจจุบันเข้ามารวมด้วย”

และพฤติกรรมจริยธรรมที่ต้องการนำเสนอในเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนี้ “โบตัน” ได้ตอบไว้ในแบบสัมภาษณ์ว่า

“เรื่องนี้คุณคงต้องพิจารณาเอาเอง เพราะผู้เขียนขณะเขียนไม่ตั้งใจจะเน้นเรื่องนี้เลย แต่เน้นความเป็นอยู่ วัฒนธรรม มากกว่า แต่เรื่องความขยันหมั่นเพียรกับความกตัญญูมาก่อนอื่น นอกนั้นคุณอ่านแล้วก็ตัดสินเอง”

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอก “ตันสว่างอู่” จากเนื้อหาในนวนิยาย ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนข้อความทั้งหมด 298 ข้อความ พฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดสาหัสขยันหมั่นเพียร อยู่ในลำดับที่ 13 คือจำนวน 5 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 1.68 และพฤติกรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูอดเวท อยู่ในลำดับที่ 2 จำนวน 37 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 12.42 (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

แม้ว่าข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดสาหัสขยันหมั่นเพียรของตันสว่างอู่จะปรากฏค่อนข้างน้อย แต่จากเนื้อหาในนวนิยาย ผลจากความอดสาหัสขยันหมั่นเพียรของตันสว่างอู่ก็ทำให้เขาได้แต่งงานกับหมวยเอ็ง-ลูกสาวเจ้าของร้านชา มีกิจการโรงงานเป็นของตนเอง มีฐานะดีขึ้น และมีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากช่วงที่มาถึงเมืองไทยใหม่ๆ

ในด้านพฤติกรรมจริยธรรมของทิจื่อ ตัวละครเอกในเรื่องไม่ต้องลมนั้น “โบตัน” ต้องการนำเสนอพฤติกรรมจริยธรรมจำนวนสามลำดับ โดยเรียงลำดับจากที่ต้องการนำเสนอมากที่สุด ได้แก่ ความมัตย์สัจประหยัด ความอดสาหัสขยันหมั่นเพียร และความมีสติสัมปชัญญะโดยให้เหตุผลว่า

“เน้นในเรื่องความประหยัดและความขยันกับความมีสติ เพราะชีวิตของทิจื่อ ถ้าไม่มีสติแล้วย่อมจะเอาตัวรอดไม่ได้แน่”

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของ “ทิจื่อ” จากเนื้อหาในนวนิยาย ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนข้อความทั้งหมด 385 ข้อความ พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมัตย์สัจประหยัด อยู่ในลำดับที่ 10 คือจำนวน 11 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 2.86 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดสาหัสขยันหมั่นเพียร อยู่ในลำดับที่ 9 จำนวน 15 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.90 และพฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีสติสัมปชัญญะ อยู่ในลำดับที่ 6 จำนวน 26 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.75 (ดูตารางที่ 6 ประกอบ)

เกี่ยวกับความคาดหวังหรือความจงใจในการนำเสนอเนื้อหาในนวนิยายว่า พฤติกรรมที่ดีของตัวละครหรือวิธีการคลี่คลายปัญหาต่างๆของตัวละคร จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้อ่านนั้น “โบตัน” มองว่า

“ไม่คาดหวังล่วงหน้าถึงผลต่อผู้อ่าน พฤติกรรมและปัญหาของตัวละครนั้น สมจริงเฉพาะตัวละครนั้นๆ เท่านั้น ผู้อ่านมีภูมิหลังและสิ่งแวดล้อมปัจจุบันต่างกับตัวละคร บริบทของบุคคลแต่ละคนสำคัญต่อการตัดสินใจของเขามากกว่าอิทธิพลจากนวนิยาย แต่ถ้า ผู้อ่านอ่านเรื่องที่ดี สมจริง สมเหตุสมผล ไม่เพื่อฝันชนิดเป็นไปไม่ได้ (เช่น อยู่ในช่องมา 6 ปี ยังเป็นสาวบริสุทธิ์อย่างดาวพระศุกร) ย่อมจะมีอิทธิพลต่อความคิดด้านเหตุและผลของผู้อ่าน ท่านนั้นๆ และช่วยให้คิดหาแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมสำหรับผู้อ่านนั้นๆ ได้เอง”

“โบทัน” มีความเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นตัวละครที่มีความประพฤติดีเท่านั้นจึงจะเป็นแบบอย่างต่อผู้อ่านได้ บางครั้งตัวละครที่เลวมากๆ อาจจะทำให้ผู้อ่านเห็นแบบอย่างของความประพฤติที่ไม่น่ากระทำตามได้มากกว่าตัวละครที่ดีเสียอีก

“ไม่คิดว่าจำเป็นจะต้องเป็นตัวละครที่มีความประพฤติดีเท่านั้นที่จะช่วยปลูกฝังหรือเป็นแบบอย่างต่อผู้อ่าน ตัวละครที่เลวมากๆ ก็เป็นตัวอย่างได้ว่าผู้อ่านจะไม่เอาอย่าง และอาจจะติตสมองมากกว่าตัวละครดีๆ เสียอีก เพราะตัวละครดีๆ นั้นบางทีน่าเบื่อหน่ายเพราะชื่อจนกลายเป็นเซ่อ อ่านแล้วอาจจะรำคาญมากกว่าเห็นว่าดี คนเราไม่ค่อยชอบให้นักเขียนสอนนักหรอก แต่ต้องอ่านแล้วรู้สึกเอง คิดว่าผู้อ่านจำล้ายอง (ทองเนื้อเก้า) ได้มากกว่านางเอกแสนดีในนวนิยายบางเรื่อง แต่คงไม่มีใครอยากเอาอย่างล้ายองแน่ๆ”

“โบทัน” ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการเขียนนวนิยายของตนเองไว้ในแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

“การเขียนนวนิยายนั้นความบันเทิงต้องมาก่อน เพราะเราไม่ได้เขียนสาระบันเทิงนะคะ แต่ถ้ามีสาระด้วยมันก็ดีกว่าอ่านนวนิยายโรมานติกหรือพาฝันคาตๆ มันเป็นอย่างนี้มาแต่โบราณกาลแล้ว ไม่อย่างนั้นพระท่านจะต้องเล่านิทาน (ชาดก) เทศน์สอนชาวบ้านหรือ

ดิฉันเองถือหลักอยู่ 2 ข้อในการเขียนที่คิดว่าสำคัญมากคือ คนเลวต้องถูกลงโทษในแบบใดแบบหนึ่ง จะทางใจหรือทางกฎหมายก็ตามที่ นวนิยายทุกเรื่องควรมีสาระบ้างแต่ต้องไม่เน้นจนโดดเด่นกว่าความเป็นนวนิยาย เพราะคนอ่านนวนิยายเพื่อพักผ่อนสมอง ถ้าจะหาความรู้ก็คงต้องอ่านสารคดีแล้วละค่ะ”

2. ทักษะของผู้เขียนนวนิยายเรื่องอยู่กับกิ่งและเรื่องกตัญญูพิศवास

“หยก บูรพา” เป็นนามปากกาหนึ่งของ เฉลิมศักดิ์ รงคผลิน เกิดที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

เริ่มการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งที่โรงเรียนประชาบาล “นาเรียงราษฎร์บำรุง” ในอำเภอบ้านเกิด จนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาที่สี่แล้วจึงเข้ามาเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่หนึ่งที่โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพฯ เมื่อพ.ศ. 2500 ระหว่างที่เรียนอยู่ในชั้นมศ. 4 แผนกวิทยาศาสตร์ ได้สมัครสอบชั้นมัธยมศึกษาปีที่แปด แผนกอักษรศาสตร์ได้ และได้สอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ในปีการศึกษา 2506

ระหว่างเป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรหลายแขนง เช่น เป็นกรรมการชุมนุมนาฏศิลป์และการละคร เป็นรองประธานและประธานชุมนุมวรรณศิลป์ เป็นบรรณากรหนังสือประจำปีของคณะนิติศาสตร์ เป็นประธานจัดงานฉลองครบรอบ 200 ปี พระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเป็นกรรมการกิจกรรมต่างๆอีกมาก รวมทั้งได้เป็นนักกลอนเข้าแข่งขันระหว่างสถาบันในนามมหาวิทยาลัยด้วย

เริ่มงานเขียนหนังสือพร้อมกับงานจัดทำหนังสือตั้งแต่ครั้งเป็นนักศึกษา โดยมากเป็นบทร้อยกรอง สารคดี บทความและบทวิจารณ์ ตีพิมพ์ในหนังสือต่างๆทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

เข้าสู่วงการหนังสืออย่างจริงจังโดยเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการนิตยสาร “ฟ้าเมืองไทย” รายสัปดาห์ ซึ่ง “อาจินต์ ปัญจพรรค” เป็นบรรณาธิการ หลังจากสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีทางนิติศาสตร์แล้ว พร้อมกันนั้นก็ได้เริ่มเขียนหนังสือจนยึดถือเป็นอาชีพหลักสืบมา มีผลงานทั้งด้านเรื่องสั้น นวนิยาย บทความ สารคดี และร้อยกรองใช้นามปากกาต่างๆเพื่อความเหมาะสมกับแนวของงานเขียน

นามปากกา “หยก บูรพา” ใช้เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2519 โดยเขียนเรื่อง “อยู่กับกิ่ง” ลงพิมพ์ในนิตยสาร “ฟ้าเมืองทอง” รายเดือน ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยายประจำปี 2519 จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ต่อมาได้เขียนเรื่อง “กตัญญูพิศवास” ลงพิมพ์ในนิตยสาร “ฟ้าเมืองไทย” รายสัปดาห์ก็ได้รับรางวัลชมเชย (ไม่มีเรื่องใดได้รับรางวัลดีเด่นในการประกวดครั้งนี้) ประเภทนวนิยาย ประจำปี 2521 จากงานเดียวกัน และต่อมา

นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ได้รับการคัดเลือกให้ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในวิชาภาษาไทยของ
ชั้นมัธยมศึกษาโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (หยก บูรพา, 2540)

จากการสัมภาษณ์คุณเฉลิมศักดิ์ รงคผลสิน หรือ “หยก บูรพา” ผู้เขียนนวนิยาย
เรื่องอยู่กับกิ่งและเรื่องกตัญญูพิศวาส เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2542 และการเก็บรวบรวม
ข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงทัศนะที่มีต่อการนำเสนอนวนิยายสองเรื่อง
ดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นทัศนคติของผู้ส่งสาร ดังนี้

จากความตอนหนึ่งของหน้าจากผู้เขียนในเรื่องอยู่กับกิ่ง “หยก บูรพา” ได้เขียนถึง
เหตุผลหรือแนวความคิดหลักในการนำเสนอนวนิยายเรื่องไว้ว่า

“ข้าพเจ้ามีความฝังใจอยู่นานแล้วว่า จะต้องถ่ายทอดชีวิตประจำวันของ
คนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยเป็นที่อยู่ ที่ทำมาหากิน และบ้างก็ยึดเป็นเรือนตาย
นั่นคือชีวิตของคนจีน โดยเฉพาะคนจีนที่เข้ามาอยู่อย่างยากจนและทำงานหนัก”

“เรื่องอยู่กับกิ่งนี้ ข้าพเจ้าต้องการให้เป็นสื่อความเข้าใจระหว่างผู้เป็น
เจ้าของประเทศกับผู้อาศัย ทั้งนี้จากประสบการณ์ในอดีตที่ข้าพเจ้าได้พบเห็นและได้รู้สึก
นอกเหนือจากที่ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างชนชาวไทยกับ
ชนชาวจีนที่ยั่งยืนมานับร้อยนับพันปีแต่ครั้งโบราณกาลอันเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ถึงเกลียวเงื่อน
อันกระชับแน่นอย่างแท้จริงของชนสองเชื้อชาตินี้”

“ข้าพเจ้าจะเป็นสุขมากถ้าประจักษ์ว่า อยู่กับกิ่ง นี้ได้ทำหน้าที่เป็นสะพาน
อันหนึ่งที่ทอดข้ามความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน ฯลฯ ระหว่างคนจีนกับคนไทย-ถ้าหากมีอยู่
หรืออาจจะมีขึ้นในกาลภายหน้า

และจะภูมิใจที่สุด ถ้าคนจีนทุกคนที่อ่านหนังสือไทยออกได้อ่านเรื่องนี้บ้าง
เพื่อที่เขาจะได้เกิดความคิดเปรียบเทียบในใจตัวเองบ้างว่าจะอยู่ในเมืองไทยนี้เพียง คนของ
แผ่นดิน หรือจะอยู่ไปอย่างคนที่เป็น เสียนแผ่นดิน”

จากคอลัมน์ “ชาวหนังสือ-ชาวนักเขียน-ไทย” ในนิตยสารโลกหนังสือ (2522 :
17-18) “หยก บูรพา” ได้เล่าถึงจุดบันดาลใจในการเขียนนวนิยายเรื่องกตัญญูพิศวาส ไว้ดังนี้

“..ที่นี้เรามามองในชนกลุ่มน้อยอย่างคนจีนที่หาเช้ากินค่ำ ภาษาไทยเขาก็
ไม่รู้ หนังสือไทยเขาก็ไม่รู้ แล้วยังมีหน้าที่มาเป็นพันธะชีวิตของเขา เคยทำมาหากินอาบเหงื่อ
ต่างน้ำไปวันหนึ่งๆเพื่อเลี้ยงตัวเองและลูกเมียของเขา พวกนี้กฎหมายออกมาก็ไม่มีโอกาสได้

รับรู้ ไม่ใช่ว่าเพิกเฉยไม่รับรู้ มันไม่มีสิ่งที่จะแสดงให้เห็นเขาทำได้ ครั้นจะไปบอกว่าให้เขาชวนขาย
 ตัวเอง มันก็ลำบาก เพราะว่ากฎหมายที่ออกมาพิมพ์ขายที่นิติเวช แล้วก็พิมพ์ใน
 ราชกิจจานุเบกษา ซึ่งผมเชื่อว่าคนไทยเองไม่เคยเจอหนังสือเล่มนี้ก็มีตลอดชีวิตนะชะ ผมคิด
 ขึ้นมาว่าถ้าเราจะเขียนนวนิยายสักเรื่องหนึ่งโดยเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นหัวใจของเรื่อง มันก็น่าจะ
 เป็นนวนิยายที่พออ่านได้เรื่องหนึ่ง ผมก็สร้างเรื่องกตัญญูพิศวาสขึ้นมา โดยเนื้อแท้ของเรื่อง
 ผมก็ตั้งใจไว้อย่างที่เรียนกับท่านผู้ฟังไว้แล้ว ส่วนผู้อ่านจะอ่านได้รสชาติทางโรแมนติกหรือทาง
 รักโศกอะไรก็ตาม อันนั้นเป็นสิ่งที่ผู้อ่านได้จากนวนิยาย..แต่เพื่อให้มันเป็นนวนิยายเพิ่มขึ้น
 ไม่ใช่เป็นการสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางสังคมทางกฎหมาย ผมก็ผูกเรื่องให้
 ครอบครัวนี้หลังจากผัวถูกเนรเทศไปแล้วก็ต้องประสบความวิบัติหลายอย่าง..เมื่อขาดผัวซึ่ง
 เป็นหลักของบ้านไป เขาก็ไม่รู้จะเอาเงินที่ไหนให้ค่าเช่าบ้าน เลี้ยงลูก ทีนี้ในกลุ่มมนุษย์ก็ต้องมี
 ในเมื่อเรามีจ่านายสิบตำรวจที่เลวๆ มันก็มีชาวห้องแถวที่ดีๆ เพื่อนบ้านเรือนเคียงที่ดีๆ
 คนเหล่านี้ก็เข้ามาช่วยเหลือเอื้องานกัน ช่วยครอบครัวนี้ให้พ้นจากความอดอยากขาดแคลนได้
 โดยพยายามสอนให้เขาช่วยตัวเอง โดยการเป็นพี่เลี้ยงในการหาอาชีพประจำครอบครัว
 โดยเพื่อนบ้านมาเป็นพี่เลี้ยงให้ จนตอนหลังผู้หญิงคนนี้พ้นจากความเศร้าโศกก็มาดำเนินชีวิต
 ได้ด้วยตัวเอง และก็มันก็เป็นตามฟอร์มของนวนิยายทั่วไปเพื่อคนอ่านนิดหน่อย ก็ให้เขาเจอ
 พระเอก มันก็แฮปปี้เอนด์..”

“หยก นูรพา” เป็นนักเขียนไทยที่มีเชื้อสายจีน เดิมโตมาในสังคมชาวจีนรุ่นเก่า
 แม้ในปัจจุบันจะมีความเป็นอยู่เยี่ยงคนรุ่นใหม่ในสังคมแล้วก็ตาม ทว่าความเป็นคนจีนระดับ
 ชาวบ้านก็ยังฝังลึกอยู่ในสำนึกและสายเลือด

“ข้าพเจ้ามีเชื้อจีนและไม่เคยปิดหรือปิดเบือน เพราะไม่เคยคิดว่าเป็น
 ปมด้อยหรือเป็นความน่าอายแต่อย่างใด ทั้งยังได้แสดงออกอยู่เสมอด้วยการพูดคุยเป็นภาษา
 จีนกับคนจีนที่ไม่คล้องต่อการใช้ภาษาไทยและบ่อยครั้งได้ใช้ภาษาจีนเป็นสื่อในการเจรจา
 กิจธุระที่จำเป็น...อันเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ได้รับรู้ได้รับฟังถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนจีน
 อยู่เสมอ” (หน้าคำนำของผู้เขียน เรื่องกตัญญูพิศวาส)

จากข้อความข้างต้นและจากการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องชาวจีนใน
 เมืองไทยโดยผู้ประพันธ์คนไทย ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าหยก นูรพาเขียนนวนิยายที่มี
 ตัวละครเอกในเรื่องเป็นคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนออกมาเป็นจำนวนมาก เกี่ยวกับเรื่องนี้
 “หยก นูรพา” ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า

“มันเป็นสิ่งที่เราสัมผัสมา แล้วก็จริงๆแล้วไม่จำเป็นว่าเราเป็นลูกครึ่งจีน
 แล้วเขียนเรื่องเกี่ยวกับชาวจีน เพราะงั้นมันก็จะจำกัดตัวเรา อย่างบางเรื่องผมก็มีตัวละครฝรั่ง

ผมก็ไม่ได้เป็นลูกครึ่งฝรั่ง หรือคนเขียนเรื่องช้วนอกนาก็เป็นถึงลูกเจ้าลูกนายเป็นหม่อมหลวง ไชยะ ทำไมไปเขียนเรื่องลูกเมียเขานีโกรละ อันนี้มันคือคนที่ป็นนักประพันธ์แล้วมันก็เป็น อาชีพฯหนึ่งที่คุณจะต้องหาสินค้ามาขาย เราเห็นว่าอะไรขายได้ เราก็ก็นำสินค้าตัวนั้นมาขาย”

“ความเป็นลูกครึ่งจีนทำให้เรามีวัตถุดิบที่จะเขียนเกี่ยวกับคนจีน ไม่ว่าจะ เป็นการถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีน หรือพฤติกรรมของคนจีน หรือว่าตัวละครทางจีน หรือว่าฉากซึ่งอยู่ในชุมชนของคนจีน ส่วนหนึ่งมาจากที่เราเป็นลูกครึ่งจีน แล้วก็ชีวิตในวัยเด็ก เราอยู่ในตลาดคนจีน อยู่กับคนจีน แล้วก็ญาติพี่น้องอะไรต่างๆก็มีคนจีนเยอะ และผมเองก็พูด จีนได้ แต่ผมเขียนไม่ได้ ผมพูดจีนแต่จื๊วได้ ทุกวันนี้ก็ยังพูดได้อยู่นะฮะ”

ในด้านทัศนคติต่อชาวจีน “หยก บูรพา” ก็มีได้มองเห็นแต่ข้อดีและชื่นชมในความ เป็นชาวจีนแต่เพียงอย่างเดียว ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ลืมมองถึงความเป็นมนุษย์ที่ชนทุกชาติจะ ต้องมีทั้งดีและเลวปะปนกันไปด้วย เช่นเดียวกันกับหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีน “หยก บูรพา” ได้แสดงความเห็นต่อเรื่องดังกล่าวคล้ายคลึงกับ “โบตัน” ว่าคุณธรรมจริยธรรมของ ชาวจีนนั้นมีทั้งด้าน “สว่าง” และด้าน “มืด”

“ในเมืองหลวง โลกทัศน์ของข้าพเจ้ากว้างขวางขึ้น ได้พบเห็นภาพชีวิต ต่างๆเพิ่มขึ้นมากมาย มีทั้งภาพที่น่าเลื่อมใสชื่นชม ภาพที่น่าชิงชังรังเกียจ และภาพที่น่าสลด สิ้นเวชใจ อันมีปรากฏทั้งในสังคมจีนและคนไทยทั่วไป” (หน้าคำนำของผู้เขียน เรื่อง กตัญญูพิศวาส)

ในด้านดี “หยก บูรพา” มองว่าชาวจีนมีความขยันขันแข็ง รู้จักทำมาหากิน ประหยัด และอดออมเพื่อตัวเองและลูกหลาน รวมทั้งมีความสามัคคีกัน ช่วยกันให้ได้ร่ำรวยได้เป็น เศรษฐี

“อย่างคนจีนที่อยู่ในสลัม อย่างนี้กว่าเขาจนนะครับ เขาไม่ได้จนนะแต่วิถี ชีวิตกับหลักคุณธรรม นี่ผมจะรวมๆไปนะ หลักคุณธรรมทำให้คนจีนเนี่ยเขาจะยอม... ตัวเขาจะ ยอมอดทนอดกลั้น อดออมต่างๆ จะอยู่อย่างพอเพียง อย่างเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง ท่านว่า”

“วิถีของคนจีนแหละ ไม่มีอะไรตกหล่น ของที่เลวที่สุดจะกินในครอบครัว ของดีไว้ขาย ซึ่งกล่าวได้เลยว่าจะตรงข้ามกับคนไทย คนไทยของดีที่สุดเอาไปให้หลวงพ่อก หลวงพี่ที่วัด เอาไปให้ผู้หลักผู้ใหญ่ที่นับถือ ตัวเองแทบไม่กิน พอเห็นก็ปลื้มใจแล้วที่ได้ให้คนอื่น แต่คนจีนเนี่ยของดีที่สุดเอาไว้ขาย”

“วิถีของคนจีนจะช่วยกัน เพราะฉะนั้น คนจีนจึงเป็นปีกแผ่นขึ้นมาได้ทั้งๆ ที่เสื่อผืนหมอนใบ เขาจะช่วยกันให้ได้เป็นเศรษฐี”

จากบทความเรื่อง “คุณธรรมของแซ่และกลุ่มอุปถัมภ์” ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541) สอดคล้องกับข้อความข้างต้นของ “หยก บูรพา” ดังนี้

“คนจีนนั้นเป็น ‘มนุษย์บริษัท’ หรือ corporate man มานานมาก มีความสัมพันธ์และหน้าที่ต่อกันแน่นแฟ้นเสียยิ่งกว่าคนงานไทยในโรงงานเดียวกัน หรือคนงานฝรั่งในบริษัทไมโครซอฟต์เสียอีก ว่าเฉพาะในเมืองไทยก็รู้กันมานานแล้วว่าคนจีนอพยพที่มีแค่ ‘เสื่อผืนหมอนใบ’ สามารถเอาตัวรอดในประเทศไทยได้ก็เพราะความสัมพันธ์อย่างที่ว่ามานี้ จะกินจะอยู่อย่างไรเมื่อแรกมาถึง ชินดีก็อาศัยความเป็นญาติกับคนจีนที่เข้ามาก่อนหรืออาศัยเครือข่ายแซ่ในการไต่งานและได้ที่ซุกหัวนอน ได้เรียนรู้การดำรงชีวิตและเรียนเอ็มบีเอจากเก่าแก่ซึ่งเป็นญาติกันหรืออย่างน้อยก็แซ่เดียวกัน ในที่สุดด้วยเวลาที่พิสูจน์ความซื่อสัตย์และหมั่นเพียร ก็อาจหยิบยืมทุนเริ่มต้นจากเก่าแก่ไปเปิดกิจการของตัวเอง”

ในด้านที่ไม่ดี “หยก บูรพา” มองว่าคนจีนมีความเป็นชาตินิยมสูง จะมีความรู้สึกดูหมิ่นดูแคลนคนชาติอื่นๆ รวมทั้งมีความลำเอียงเกี่ยวกับลูกชายมาก

“คนจีนจะมีความลำเอียงเกี่ยวกับลูกชายมาก เพราะผู้หญิงถือเสียไว้ไม่ได้ มีอคติเกี่ยวกับลูกผู้หญิงมาก เพราะถือว่าลูกผู้หญิงเหยี่ยงไ้ให้คนอื่น เขาจะใช้คำว่า เกี๊จุก - แต่งออกไป หรือคำไทยเรียกว่าออกเรือน คือไปเป็นลูกสะใภ้คนอื่นก็เท่ากับเลี้ยงมา ลีบกว่าปี๋ลีบกว่าปี๋เหมือนกับยกให้คนอื่นไปนะฮะ ส่วนลูกชายแต่งงานก็เอาเจ้าสาวเข้ามา เท่ากับเขาได้กำลังเพิ่มขึ้นมาอีก ไม่รวมถึงกับว่ามีลูกเต้า มีอะไรเพิ่มพูนขึ้นมาได้ ก็ได้มาช่วยแรงอีก”

สำหรับการนำเสนอหลักจริยธรรมของตัวละครเอกในเรื่อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เนื่องจากตัวละครในนวนิยายเรื่องอยู่กับกังและเรื่องกตัญญูพิศواسเป็นภาพจำลองชีวิตของบุคคลที่มีอยู่จริง หลักคุณธรรมจริยธรรมที่นำมาถ่ายทอดจึงเป็นพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลนั้นที่ “หยก บูรพา” มีความซาบซึ้งและประทับใจ

พฤติกรรมจริยธรรมของ “กัง” ผู้เป็นบุคคลที่มีความหมายสูงสุดในชีวิตของ “หยก บูรพา” ในเรื่องอยู่กับกัง จึงกรอบไปด้วยความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีระเบียบวินัย และความยุติธรรม

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของ “ก๊ง” ผู้เป็นเลือดเนื้อและหัวใจของหนังสือ จากเนื้อหาในนวนิยาย ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนข้อความทั้งหมด 204 ข้อความ พฤติกรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที อยู่ในลำดับที่ 4 คือจำนวน 11 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 5.39 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในลำดับที่ 7 จำนวน 8 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.92 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อยู่ในลำดับที่ 5 จำนวน 10 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 4.90 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย อยู่ในลำดับที่ 3 จำนวน 14 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.86 และ พฤติกรรมจริยธรรมด้านความยุติธรรม อยู่ในลำดับที่ 5 เท่ากับพฤติกรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

และพฤติกรรมจริยธรรมของ “แป๊ะกิม” ตัวละครเอกในเรื่องกตัญญูพิศวาส ที่ “หยก บูรพา” ต้องการนำเสนอในเรื่องมากที่สุด คือ ความเสียสละ ความกตัญญูตเวที และความมีระเบียบวินัย

“นวนิยายเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้ความบันเทิงใจจากชีวิตจริงของครอบครัวหนึ่ง ซึ่งเป็นชีวิตที่ประทับใจข้าพเจ้ามาก ข้าพเจ้าซาบซึ้งถึงรสชาติของความเสียสละ ความกตัญญูรู้คุณ ความอดกลั้นที่จะรักษาระเบียบประเพณี ความรักและความขมขื่นที่มนุษย์ได้ก่อให้เกิดแก่กันและกัน”

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของ “แป๊ะกิม” จากเนื้อหาในนวนิยาย ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนข้อความทั้งหมด 229 ข้อความ พฤติกรรมจริยธรรมด้านความเสียสละ อยู่ในลำดับที่ 2 คือจำนวน 39 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 17.03 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวที อยู่ในลำดับที่ 6 จำนวน 14 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.11 และพฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย อยู่ในลำดับที่ 12 จำนวน 2 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 0.87 (ดูตารางที่ 5 ประกอบ)

“หยก บูรพา” เป็นนักเขียนที่มีความจงใจในการนำเสนอเนื้อหา โดยมักจะสอดแทรกสาระ ข้อคิดต่างๆ เข้าไปในนวนิยายของตนอยู่เสมอ แม้จะมีได้คาดหวังว่าผู้อ่านจะ “ได้” อะไรแค่ไหนก็ตาม ตัวอย่างเช่น

“อยู่กับก๊ง” เป็นนวนิยายที่ให้ข้อคิดหลายประการ การอ่านเรื่องอยู่กับก๊ง จะต้องพยายามทำความเข้าใจเนื้อหาของเรื่อง ค้นหาข้อคิดที่ผู้เขียนแทรกไว้ในแต่ละบทแต่ละตอนในลักษณะต่างๆ กัน และทำความเข้าใจกับตัวละครสำคัญไปทีละตัว” (บทเสริมท้ายเรื่องอยู่กับก๊ง โดยกานต์มณี ศักดิ์เจริญ)

“ผู้เขียนมิได้พรรณนาความผูกพันระหว่างกึ่งกับหยกในเชิงส่วนตัวเท่านั้น ไม่ เขาได้พยายามถ่ายทอดภาพชีวิตการดำรงชีพ ความเชื่อถือของคนจีนในเมืองไทย ตลอดจนปรัชญาชาวบ้านที่ได้จากบทเรียนชีวิตที่ต้องต่อสู้มาตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นครูบรรยงค์ คุณนายทองท้อ ลำดวน เพ็ง นวล ป้าเง็กงู และตัวประกอบอื่นๆ ต่างเป็นตัวละครที่มีชีวิตชีวา ช่วยสร้างบรรยากาศของแต่ละฉากได้อย่างมีชีวิตชีวา ไม่ว่าจะเป็นภาพของคนจีนยากจนที่อยู่ ร่วมกันที่ห้องแถวขอมซ้อในตลาด ภาพทำน้ำสาธารณะริมคลอง ภาพโรงเรียน ตลาดสด สวนผัก โรงฆ่าสัตว์ แหล่งอาชีพ ตลอดจนชีวิตข้าราชการภูธร” (บทเสริมท้ายเรื่องอยู่กับกึ่ง โดยกานต์มณี ศักดิ์เจริญ)

“การที่จะทำความเข้าใจเรื่อง “กตัญญูพิศวาส” นั้นต้องพยายามค้นหาในสิ่งที่ผู้แต่งแสดงเจตนาหมายที่จะแสดงข้อคิดหรือประสบการณ์ของเขาจากบทสนทนา การกระทำของตัวละคร บางตอนผู้แต่งก็อาจจะบ่งบอกไว้อย่างชัดเจนในคำบรรยาย

หนังสือเล่มนี้นอกจากจะให้ภาพชีวิตข้อคิดต่าง ๆ ตามที่ผู้แต่งจงใจแล้ว ผู้อ่านยังจะได้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีน การค้าขายของชาวจีน เราจะได้รู้ว่าทำไมชาวจีนจึงได้รับการยกย่องว่าเก่งในเรื่องค้าขาย นอกจากนี้ผู้แต่งได้แทรกถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวจีนในย่านสลัมที่มีต่อสังคมของไทยราว พ.ศ. 2500 นั้นว่าเป็นอย่างไร” (บทเสริมท้ายเรื่องกตัญญูพิศวาส โดยกานต์มณี ศักดิ์เจริญ)

“หยก บุรพา” ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมหรือตัวละครที่ดีว่าจะสามารถเป็นแบบอย่างต่อผู้อ่านได้ว่า

“เราไม่เจตนาที่จะใส่สิ่งเหล่านี้เข้าไป เพราะว่าเราไม่ได้เขียนดาราไม่ได้เขียนหนังสือสอนศีลธรรมหรือหน้าที่พลเมือง มันเป็นการสร้างตัวละคร หรืออย่างผมเขียนอยู่กับกึ่ง ผมก็ไม่ได้คิดว่ามันจะได้รางวัลหรือว่ามาเป็นแบบเรียน เราก็เพียงต้องการถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตของเรา”

“ไม่มีนักเขียนคนไหนจะคิดไปถึงจุดนี้ เพราะงานของเราคือให้ความบันเทิง ส่วนสาระคือสิ่งที่ผู้อ่านจะต้องเก็บเกี่ยวเอาเอง แต่นักเขียนจะต้องมีความสามารถในการสอดแทรกเข้าไปทางอ้อม เช่นในจุดคลี่คลายหรือจุดจบคนชั่วมักต้องผิดหวัง ส่วนผู้ที่ประกอบกรรมดีก็จะได้ผลตอบแทน ดังนั้นจึงต้องมีพัฒนาการของตัวละคร เช่น มหาบาติที่ถูกแม่ยกตีกออกมากลายเป็นชั่วนเลย ต้องต่อสู้กับตัวเอง มีโลกียวิสัย สุรา ที่ร้ายก็คือการแพ้ใจตัวเอง เป็นวิธีการสร้างตัวละคร แต่ถ้าไม่ยอมให้ร้ายไปตลอดอาจจะปล่อยให้ตกต่ำถึงที่สุดแล้วก็กลับไปบวชใหม่ หรือให้สุดท้ายไปเลยก็ฆ่าเมียแล้วเข้ามอบตัว เป็นสิ่งที่คนอ่านจะต้องคิด นักเขียนไม่ต้องอธิบาย คนอ่านจะไปคิดเอาเอง นี่จึงจะเป็นการประพันธ์ ไม่ใช่เป็นการเทศน์”

สำหรับการให้ความสำคัญกับรูปแบบการเขียนระหว่างการเขียนเพื่อความบันเทิง หรือเน้นสอดแทรกสาระนั้น “ทยก บูรพา” ได้ตอบคำถามนี้ไว้ว่า

“อยู่ที่ว่าเราจะเขียนอะไร ถ้าเขียนสารคดีก็ต้องให้สาระมากกว่าบันเทิง ถ้าเขียนนวนิยายก็ให้บันเทิงมากกว่า แต่บันเทิงเท่ากับให้ผู้อ่านเห็นภาพตามไป ไม่ใช่บทตลก ในสารคดีที่อ่านแล้วเข้าใจได้ แต่สารที่ให้อ่านจะต้องให้เป็นสาระ แต่จะเขียนแบบขำขันหรือ เสียดสี บางที่เป็นนวนิยายแต่ก็มีสาระเกือบจะเป็นสารคดีด้วยซ้ำไป อยู่ที่ว่านักเขียนจะต้อง รู้จริงในสิ่งที่เขียน ต้องศึกษาข้อเท็จจริงตามยุคสมัย ถ้าจะเขียนนิยายย้อนยุคต้องย้อนให้ได้ จะไม่เขียนในสิ่งที่เราไม่รู้ เช่น งานเขียนของผมมักจะเป็นเรื่องของคนจีนในสมัย ทาเข้ากินค้ำ นักเขียนต้องเขียนในสิ่งที่ตัวเองรู้ ไม่งั้นจะผิดพลาดได้ง่าย นักเขียนต้องคำนึงถึงคุณธรรมของ ตัวละครด้วย”

3. ทักษะของผู้เขียนนวนิยายเรื่องกระท่อมไม้ไผ่

จำไพพรรณ สุวรรณสาร ศรีโสภาค หรือ โสภาค สุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2487 ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพฯ บิดามีอาชีพรับราชการเป็นนักการทูต ตำแหน่งเอกอัครราชทูต ชื่อนายสุนทร สุวรรณสาร มารดาชื่อนางจันทรรุ่ง (วสันตสิงห์) สุวรรณสาร

เรียนระดับมัธยมบริบูรณ์จากโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ และสำเร็จชั้นมัธยมแปด แผนกอักษรศาสตร์ โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์ ได้รับปริญญาตรีทางวิชา Music Therapy เกียรตินิยมอันดับหนึ่งจากมหาวิทยาลัยการดนตรีและศิลปะ กรุงเวียนนา ออสเตรีย

เป็นนักดนตรีบำบัดคนแรกของกองสุขภาพจิต กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เคยรับราชการที่โรงพยาบาลศรีธัญญา นนทบุรี ตำแหน่งหัวหน้าแผนกดนตรีบำบัด เริ่มนำวิธี ใช้ดนตรีในการรักษาผู้ป่วยทางจิตและปัญญาอ่อนเป็นแห่งแรกของกองสุขภาพจิต ตลอดจนใช้ ดนตรีช่วยในการวินิจฉัยโรคของจิตแพทย์ เป็นที่ปรึกษาด้านดนตรีบำบัดโรงพยาบาล ปัญญาอ่อน เคยเป็นผู้แทนรัฐบาลไทยนำผลงานและภาพยนตร์การรักษาผู้ป่วยทางด้านนี้ไป แสดงและร่วมประชุมจิตบำบัดระหว่างประเทศ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปีพ.ศ. 2521 ได้ลาออกจากราชการ เพื่อประกอบอาชีพเป็นนักเขียนอิสระ

เริ่มเขียนเรื่องสั้นและนิยายครั้งแรกในหนังสือสตรีสาร เมื่ออายุ 22 ปี เรื่อง เสี่ยงกระซิบที่ริมหาด และนิยายเรื่องยาวแก่นริมาयी เรื่องตะวันลับฟ้าในสกุลไทย

นามปากกาที่ใช้และรู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ โสภาค สุวรรณ, ศิริรำไพ, ศุภางค์-ภิรมย์ ฯลฯ สำหรับนามปากกา โสภาค สุวรรณ เริ่มใช้เมื่อเขียนนิยายครั้งแรกใน สตรีสารและสกุลไทย

โสภาค สุวรรณ สมรสกับนายแพทย์มงคล ศรีโสภาค ผู้เป็นจิตแพทย์ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย มีบุตรสาวสามคน คือ ชิดศุภางค์ อภิรมย์รัช และนทสรวง (โสภาค สุวรรณ, 2539) ปัจจุบัน พำนักอยู่ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

จากแบบสัมภาษณ์คุณว่าไพพรรณ สุวรรณสาร ศรีโสภาค หรือ “โสภาค สุวรรณ” ผู้เขียนนวนิยายเรื่องกระท่อมไม้ไผ่ และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงทัศนะที่มีต่อการนำเสนอนวนิยายเรื่องดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นทัศนคติของผู้ส่งสาร ดังนี้

“โสภาค สุวรรณ” ได้บอกถึงแนวความคิดหลักที่มีต่อการนำเสนอนวนิยายเรื่อง กระท่อมไม้ไผ่ ไว้ในแบบสัมภาษณ์ว่า

“ความคิดหลักที่สำคัญประการแรก คือ กระท่อมไม้ไผ่เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชีวิตจริง ซึ่งเป็นหนึ่งในการเสนอนวนิยายของดิฉัน ซึ่งมีหลายแนวตามที่คุณผู้อ่านทราบกันอยู่ โดยมีหลักการเสนอเพียง 70-80% ของเรื่องจริง หยิบยกสาระสำคัญที่ต้องการจะเสนอกับผู้อ่าน แล้วใช้จินตนาการส่วนตัวเข้ามาสอดสานไว้ในเรื่อง เนื่องจากเห็นว่าชีวิตจริง ๆ ของเรา-ท่าน ควรจะเคารพความเป็นส่วนตัว หากไม่ได้มีการเขียนชีวประวัติเป็นเรื่องราวอย่างจริงจัง ความเป็นไปในชีวิตของ “เทียนฮือ” ดิฉันเห็นว่ามีความน่าสนใจ เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทย สังคม ความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม การแพทย์แบบประยุกต์ ซึ่งดิฉันเคยทำงานอยู่ในวงการแพทย์ปัจจุบัน และยังมีปูมหลังเรื่องสมุนไพร ยาไทย ที่คุณยายรักษาดูแลยามเขาวัววัยน่าจะนำเสนอได้ นั่นเอง”

สัดส่วนในการนำเสนอระหว่างข้อมูลที่เป็นความจริงกับจินตนาการดังกล่าว “โสภาค สุวรรณ” เคยตอบคำถาม “ไพลิน รุ่งรัตน์” ในนิตยสารสกุลไทย (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2541) ไว้ว่า

“อันนี้เป็นความตั้งใจของดิฉันนะค่ะว่า ถ้าเราจะเขียนนวนิยายที่อิงประวัติศาสตร์ส่วนตัวของใครก็ตาม จะบอกเจ้าของเรื่องว่าจะไม่เอาเรื่องของเขาทั้งหมดมา จะทิ้งไปประมาณ 30% ที่เป็นชีวิตจริง ๆ ของเขา เพราะมีความรู้สึกว่าคุณชีวิตของคนเราควรจะมีความเป็นส่วนตัวซึ่ง

เขาไม่ควรจะต้องเปิดเผย นอกจากเราจะเขียนชีวประวัติจริงๆ ซึ่งความจริงเขาก็ควรจะเขียนเอง”

ที่ผ่านมามีตัวละครหรือฉากในนวนิยายส่วนใหญ่ของ “โสภาค สุวรรณ” เป็นลูกครึ่ง และใช้ฉากในต่างประเทศ ซึ่งมักจะเป็นแถบอาหรับเสียส่วนมาก เหตุผลที่เลือกนำเสนอตัวละครที่เป็นชาวจีนที่แตกต่างไปจากเดิม เนื่องจาก

“พระเอกในเรื่องนี้ มีตัวตน มีชีวิตเลือดเนื้อจริงๆ เป็นชายหนุ่มชาวจีนที่ให้ความประทับใจดิฉันขณะเขานั่งเล่าถึงการต่อสู้ น้ำอดน้ำทนในการศึกษาหาความรู้ ความตั้งใจมั่นที่จะใช้ชีวิตในประเทศเสรีประชาธิปไตย ปกติแล้ว ดิฉันจะให้ความสำคัญกับตัวละครตามเหตุการณ์ของเรื่อง สำหรับกระท่อมไม้ไผ่ชาวจีนในเรื่องมีชีวิตในเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งผู้อ่านสามารถเชื่อมโยง เข้าถึง สัมผัสกับ ทุกข์-สุข การต่อสู้ของเขาได้ลึกซึ้ง สมจริง ทั้งเหตุการณ์เกี่ยวกับการแพทย์ปัจจุบันที่หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ศึกษาผลเสียผลดีเพื่อประโยชน์สุขแท้จริง และเพื่อเน้นการหลงผิด เข้าใจผิด การใช้จ่ายสมุนไพโรย่างถูกต้องต่อไป การนำเสนอตัวละครชาติต่างๆ พยายามจะให้หลากหลายมากขึ้นด้วยค่ะ ส่วนที่มีทะเลทรายและชาวไทยลูกครึ่ง เพราะทำให้ตัวละครและเนื้อหามีความแตกต่างน่าสนใจ น่าศึกษา เพราะสนใจวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความคิดเห็น ซึ่งเป็นผลสะท้อนในมนุษย์จากสิ่งเหล่านี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว”

จากความตั้งใจที่จะนำเสนอเกี่ยวกับการใช้จ่ายสมุนไพโรย่างถูกต้อง ผู้วิจัยพบว่า “โสภาค สุวรรณ” ได้สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของยาสมุนไพรลงในเนื้อหาในนวนิยายด้วย

“สับปะรดนี้...ใส่มันใช้ขับปัสสาวะ เนื้อย่อยอาหารพวกไขมันโปรตีน ได้สบาย...อย่างแดงกว่า ผักบุ้ง ฟักเขียวนี้ก็ใช้ลดพิษ เพราะมีฤทธิ์ดูดซับสูง...ตะไคร้ กินเป็นยาขับปัสสาวะ...กระชายใช้ขับลม บำรุงธาตุ...คุณหมออำนาจว่าเป็นยาตัวหนึ่งในอายุวัฒนะ...อีกเยอะแยะเลย” (โสภาค สุวรรณ, 2539 : 750)

สำหรับทัศนคติต่อชาวจีนและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนนี้ “โสภาค สุวรรณ” ได้ตอบไว้ในแบบสัมภาษณ์ว่า

“ชาวจีนในทัศนคติของดิฉันเป็นชนชาติที่ยั่งยืนแข็งแรง มีความอดทนเป็นเลิศ ทำงานจริงจัง ไม่ปล่อยชีวิตตามยถากรรมหรือยึดหลักความสนุกสบาย เพราะบ้านเมืองของเขาภูมิอากาศมีหลายแบบ ปัญหาพลเมืองมาก ประเทศใหญ่กว้างขวาง ความอยู่ดีกินดี

การปกครองให้ทั่วถึงทำได้ยาก เป็นเหตุให้บุคลิกภาพ น้ำอดน้ำหนามีมากกว่าคนไทย อารยธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ พื้นฐานของชาวจีนเป็นที่ยอมรับในสากล แม้ปัจจุบันสหรัฐอเมริกาชนผิวขาวก็มีความครั้นคร้ามชาวตะวันออกอย่างเรา ยกย่องในความฉลาด ความสามารถ อัจฉริยะตราบเท่าทุกวันนี้ นักศึกษา ประชาชน ผิวเหลืองอย่างเราเป็นที่รู้จักดีว่ามีความอดทน สู้อชีวิตดีกว่า คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของชาวจีนก็เป็นหลักที่สามารถพัฒนาจิตใจบุคคลได้เช่นกัน”

ในด้านของหลักจริยธรรมของตัวละครเอกในเรื่อง “โสภาค สุวรรณ” ได้นำหลักทั่วไปมาประยุกต์ให้เข้ากับบทบาทของตัวละครในแต่ละเรื่อง ไม่ว่าจะตัวละครนั้นๆจะมีเชื้อชาติใดก็ตาม

“ขอรวมเรียกว่า ได้นำหลักทั่วไปซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วมาประยุกต์ให้เข้ากับบทบาทของตัวละครในเรื่อง โดยเฉพาะความสมเหตุสมผล ซึ่งดีฉันถือเป็นหลักในการสร้างตัวละครของแต่ละเรื่อง ใช้หลักจิตวิทยา บุคลิกภาพของบุคคลตามพื้นฐาน การเจริญเติบโต การอบรม นอกจากนั้นก็คือจุดประสงค์ที่ต้องการจะเน้นเรื่องการประหยัคมัธยัสถ์ การใช้ชีวิตในทางสายกลาง การให้โอกาสบุคคลทั้งหลายโดยไม่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานเดิม หรือระบบอุปถัมภ์เส้นสายต่างๆ เช่น ตัวละครในเรื่องที่สามารถปรับตัวเองยอมรับสภาพความจริงของชีวิตแต่ละชั้นตอน อดทนอดกลั้นต่อความทุกข์ยาก ผิดหวัง เป็นการเน้นหลักการต่อสู้อย่างถูกต้องของคนที่จะมีชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนจีนค่ะ”

จากหลักในการนำเสนอดังกล่าว ทำให้ “โสภาค สุวรรณ” เลื่อนนำเสนอพฤติกรรมจริยธรรมของ “เผิง เทียนซือ” ตัวละครเอกในเรื่อง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ

- ความมีสติสัมปชัญญะ
- ความอดสาหะชยันหมั่นเพียร
- ความมีเหตุผล
- ความอดทนอดกลั้น
- ความมีระเบียบวินัย
- ความซื่อสัตย์สุจริต
- ความรับผิดชอบ
- ความเมตตากรุณา
- ความกตัญญูกตเวที

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของ “เมือง เทียนซือ” ตัวละครเอกซึ่งมีตัวตนอยู่จริงจากเนื้อหาในนวนิยาย ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนข้อความทั้งหมด 284 ข้อความ (ดังที่จะเสนอในคำบรรยายเพียง 3 รายการแรก) พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีสติสัมปชัญญะ อยู่ในลำดับที่ 6 คือจำนวน 18 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.34 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดสวาทะขยันหมั่นเพียร อยู่ในลำดับที่ 9 จำนวน 14 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 4.93 และพฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีเหตุผล อยู่ในลำดับที่ 4 จำนวน 20 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 7.04 (ดูตารางที่ 7 ประกอบ)

ในด้านความคาดหวังหรือความจงใจการนำเสนอเนื้อหาในนวนิยายว่าจะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้อ่านได้นั้น “โสภาค สุวรรณ” ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“ปกติแล้ว เมื่อวางตัวละคร พฤติกรรมตัวละคร ให้เหมาะสมกับบทบาท เนื้อเรื่อง ดิฉันจะไม่คาดหวังเลยว่าผู้อ่านจะใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตามนวนิยาย เพราะเชื่อว่าการคลี่คลายปัญหาของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันไป แม้จะมองเห็นว่าปัญหานั้นใกล้เคียงหรือคล้ายคลึง ทั้งนี้เนื่องจากต้องพิจารณาถึงบุคลิกภาพเฉพาะบุคคล การเจริญเติบโต การอบรมเลี้ยงดู พื้นฐานเหล่านี้มีส่วนให้มนุษย์เบี่ยงเบนในเรื่องทางออกของปัญหาที่ต่างกันไปแน่นอน ถ้าจะมีผลกระทบก็คือพฤติกรรมที่ดีของตัวละครเป็นได้เพียงการสะท้อนความจริงที่เป็น “สากล” ของสังคมมนุษย์ให้เด่นชัดขึ้น เป็นกำลังใจเป็นขวัญให้ผู้อ่านยึดมั่นอยู่กับความจริง มิให้หลงผิดไปกับความผิดพลาด ความทุกข์ ความไม่เป็นธรรมของชีวิตจนเกินไปนั่นเอง สรุปแล้วผลสะท้อนเป็นที่พอใจพอสมควรค่ะ”

แม้จะไม่คาดหวังให้ผู้อ่านประพฤติปฏิบัติตามนวนิยาย แต่ด้วยความเชื่อมั่นว่าการอ่านหนังสือดีจะเป็นอาหารทางปัญญา ประกอบกับอุดมการณ์ส่วนตัวทำให้พระเอกนางเอกในนวนิยายของโสภาค สุวรรณจึงถูกนำเสนอใน “แบบฉบับที่ดี” อยู่เสมอ

“ก็ตั้งใจให้เป็นนางเอกที่ดีบ้าง คือคิดแล้ว ไม้จิ้มฟันเสีย ถ้าเอามาทั้งหมด คนเขียนคนอ่านก็รับไม่ได้ เพราะการเขียนหนังสือนี้มีผลต่อคนอ่านแน่นอน เราต้องระวัง โดยเฉพาะบางเรื่องที่มีนัยยะแอบซ่อนเขียนยาก เช่น เรื่องศาสนาอะไรทำนองนี้ สำหรับพระเอกนางเอกแบบฉบับนั้นอาจจะเกิดขึ้น โดยไม่รู้ตัว” (ไพสิณ รุ่งรัตน์, 2541)

ความคิดเห็นของ “โสภาค สุวรรณ” ที่มีต่อนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมหรือตัวละครที่มีความประพฤติดีว่าจะสามารถเป็นแบบอย่างได้ เป็นดังนี้

“ตามที่ดิฉันได้เรียนไว้แล้วว่า เนื้อหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ตัวละครในนวนิยายช่วยสนับสนุน สะท้อนความจริงที่เป็น “สากล” ของมนุษย์ทั่วโลกให้ แน่นนอน สมจริงเด่นชัดขึ้น เป็นกำลังใจ เป็นขวัญเท่านั้น การพิจารณาของผู้อ่านช่วยได้บ้าง แต่การปลูกฝังนั้นต้องอาศัยพื้นฐานที่ดีจากการอบรม เลี้ยงดู การศึกษา บ้าน โรงเรียน พ่อ แม่ ครู อาจารย์ เป็นสำคัญ มีตัวอย่างมากมายในนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ของตัวละคร ซึ่งจะเป็นการสนับสนุน สะท้อน พื้นฐานเหล่านี้ให้มั่นคงสมจริงยิ่งขึ้น ซึ่งก็ ยิ่งดีกว่าไม่มีการสนับสนุน สะท้อนสิ่งเหล่านี้เสียเลย ดิฉันจึงเชื่อว่าการอ่านหนังสือดี มีคุณค่า เป็นการให้อาหารทางปัญญา ให้โลกทัศน์ที่กว้างไกล เป็นการใช้เวลาที่มีประโยชน์ที่สุดของคน แต่จะต้องเน้นการปูพื้นฐานที่ดีเป็นสำคัญ เพราะบุคลิกภาพ การตัดสินใจ การเลือก การแก้ปัญหาทางออกของมนุษย์ มาจากสิ่งนี้แน่นนอน เราจึงมีความแตกต่างกัน ในกรณีเขาวชน ผู้เยาว์ ดิฉันคิดว่าเพราะจิตวิทยาเบื้องต้นของเขาชอบเลียนแบบสิ่งแวดล้อม สังคม คนดังใน ภาพยนตร์ ในหนังสือ ละคร ดนตรี อยู่แล้ว เราจึงสามารถคาดหวังได้ว่าหากเขาจะมีผู้ปกครอง อาจารย์แนะแนว หนังสือ สิ่งดีพิมพ์ สื่อมวลชนรูปแบบต่างๆช่วยในทางเลือกได้ดีขึ้น”

ปัจจุบันนี้ ในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายให้สถานีโทรทัศน์ทุกแห่งกำหนด รายการภาพยนตร์ ละคร ฯลฯ โดย rate วิทยุชุมชน ใช้อักษรย่อทุกรายการเลยคะ เช่น PG สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนถึงเจ็ดขวบ ดิฉันชื่นชอบเขามากที่ไม่ปล่อยให้อุตสาหกรรมหดหาย หลังการประชุม แต่ลงมือปฏิบัติจริงจัง นี่คือส่วนดีของสังคมตะวันตก การต่อเนืองของเขา มั่นคงสม่ำเสมอมากคะ ซึ่งก็เป็นผลจากค่านิยมของชุมชนเช่นกัน”

ในด้านการให้ความสำคัญกับรูปแบบของการเขียนนวนิยายระหว่างเพื่อให้ความ บันเทิงหรือสอดแทรกสาระนั้น “โสภาค สุวรรณ” ได้ตอบคำถามในเรื่องนี้ว่า

“ดิฉันเป็นนักเขียนนวนิยาย การเขียนเพื่อความบันเทิงจึงเป็นความ สำคัญอันดับแรกในการทำงาน ทั้งไม่เคยเจาะจงที่จะเน้นในเรื่องสาระมากนัก แต่จะพิจารณา โดยใช้ข้อมูลพฤติกรรมค่านิยมของผู้อ่าน ซึ่งเป็นนักอ่านชาวไทยที่ไม่ปรารถนาให้มีการ “สอน” หรือ “อบรม” อย่างเจาะจง จึงสอดแทรกสาระต่างๆ รวมทั้งเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ความดี ความชั่ว ในรูปแบบวรรณศิลป์ ให้ความบันเทิงเป็นสื่อ นำ ด้วยวิธีเขียนในรูปแบบนี้ ผู้อ่านสื่อความสำคัญ หยิบสาระที่ต้องการจะเสนอได้อย่างพึงใจทั้งผู้อ่านและผู้เขียน นับเป็น การทำงานที่ดิฉันยึดเป็นหลักตลอดมา ตั้งแต่เริ่มเขียนหนังสือกว่า 30 ปี จนปัจจุบันนี้ถ้า สืบมาจากเสียงสะท้อนของผู้อ่านและสำนักพิมพ์จะได้รับการตอบรับที่พอใจจึงยึดหลักนี้เป็น สำคัญ

ที่สำคัญต่อไปก็คือ อุดมการณ์ส่วนตัวของการเป็นคนเขียนหนังสือที่สำนึกเสมอว่าจะต้องถ่ายทอดสิ่งที่ผิด ถูก ชั่ว ดี ในสังคม ในรูปแบบนวนิยายอย่างมีอิสระเสรีเต็มที่ ออกจะเป็นรูปแบบของ *journalist* มากอยู่ แต่ก็ยึดมั่นมาตลอดอย่างไม่ท้อแท้กับการวิจารณ์เลยล่ะ คิดว่าชาวนิเทศศาสตร์ทุกคนคง เห็นด้วย เพราะเขาให้ “ฐานันดร” อันมีเกียรติแก่สื่อมวลชน”

4. ทัศนะของผู้เขียนนวนิยายเรื่องลวดลายมังกร

ประภัสสร เสวิกุล ชื่อ-สกุลจริง เกิดที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2491 เมื่ออายุ 5 ขวบ ฝันจะเป็นนักฝึกในคณะละครสัตว์ พอเริ่มวัยหนุ่มเคยสมัครเป็นอาสาสมัครไปใช้ชีวิตอยู่กับชาวเขาที่ภาคเหนือ และคิดที่จะหนีออกจากบ้านไปเป็นกะลาสี...

เรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แล้วไปศึกษาต่อที่โรงเรียนอำนวยศิลป์และพาณิชยการราชวิถี แล้วเรียนนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงอยู่ 3 ปี ก่อนที่จะออกไปรับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2512

เริ่มเขียนกลอนเมื่ออายุ 15-16 ปี ลงใน แม่บ้านการเรือน และ ศรีสัปดาห์ ปี 2511 มีชื่อเขียนลงในคอลัมน์รำพึงรำพัน โดยลำพู (รงค์ วงษ์สวรรค์) ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ กันยายน 2513 เรื่องสั้นเรื่องแรก หอมกลิ่นดอกจิว ลงพิมพ์ในเพื่อนนคร ปี 2517 รวมเรื่องสั้นเล่มแรก กลีบนั้นกลีบนี้บนแดงดอกจิว ปี 2526 เขียนนวนิยายเรื่องแรก อำนาจจนถึงขณะนี้มียกกลอนและเรื่องสั้นมากมาย มีนวนิยายและเรื่องสั้นรวมแล้วกว่า 20 เล่ม บทความและวิจารณ์อีกจำนวนหนึ่ง (ประภัสสร เสวิกุล, 2539)

ผลงานที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ได้แก่ เรื่องอำนาจ (ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย พ.ศ. 2517) เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ (ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กเยาวชน พ.ศ. 2531) เรื่องซีก (ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยาย พ.ศ. 2533) เรื่องครีบหัก (ได้รับรางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้น พ.ศ. 2534) เรื่องลวดลายมังกร (ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย พ.ศ. 2534) เรื่องขอมอนโบราณ...ที่เธอฝันยามทนน (ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย พ.ศ. 2535) และ เรื่องหิมาลายัน (ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย พ.ศ. 2538)

นวนิยายยอดเยี่ยมของประภัสสร เสวิกุล ที่ได้รับการจัดสร้างเป็นภาพยนตร์และละครทางโทรทัศน์ ได้แก่ เรื่องเวลาในขวดแก้ว เรื่องช่อปาริชาติ เรื่องลอดลายมังกร และเรื่องอำนาจ

สมรสกับชุตติมา เสวิกุล นักเขียนสารคดีชื่อดังในนาม นิลุบล นวเรศ มีบุตรชาย 2 คน ชื่อ ชาศรีเกียรติทิพย์ และ วรุตม์ชัย เสวิกุล

จากการสัมภาษณ์ “ประภัสสร เสวิกุล” ผู้เขียนนวนิยายเรื่องลอดลายมังกร เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2542 และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงทัศนะที่มีต่อการนำเสนอนวนิยายเรื่องดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นทัศนคติของผู้ส่งสาร ดังนี้

จากหน้าคำนำของนวนิยายเรื่องลอดลายมังกร ซึ่งเขียนโดยประภัสสร เสวิกุล เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2534 ได้บ่งบอกถึงแนวความคิดหลักในการนำเสนอนวนิยายเรื่องนี้ โดยเขียนไว้ว่า

“เรื่องราวของพ่อค้า-นักธุรกิจเชื้อสายจีนในเมืองไทยที่เริ่มต้นจาก “เสือผืนหมอนใบ” และการต่อสู้ชีวิตแบบดิ้นรนดิ้นปากกัด トラบจนกระทั่งก้าวขึ้นมากุมเศรษฐกิจของประเทศได้นั้น ยังคงเป็นตำนานที่เล่าลือสืบทอดกันมาอย่างไม่รู้จบ

“ลอดลายมังกร” เป็นภาพจำลองชีวิตและงาน รวมทั้งการเติบโตและความเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบธุรกิจของพ่อค้า-นักธุรกิจเชื้อสายจีนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 40 กว่าปีมาแล้วจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ นั้นยังมีผู้คนอีกไม่น้อยที่เป็นกำลังสำคัญในการก่อร่างสร้างตัว และท่ามกลางเสียงหัวเราะและชัยชนะนั้น ใครจะรู้ว่าอาจมีทั้งเสียงร้องไห้และความพ่ายแพ้เจือปนอยู่ เพราะสงครามชีวิตและสงครามการค้ามันไม่ใช่เรื่องง่ายตายเลย

ชีวิตการต่อสู้เพื่อก่อร่างสร้างตัวของเด็กหนุ่มจากแผ่นดินใหญ่ที่มีเพียง “เสือผืนหมอนใบ” อย่าง “นายเหลียง สือพานิชย์” อาจมีข้อเหมือนหรือแตกต่างจากเด็กหนุ่มชาวจีนรุ่นนั้นอีกนับร้อยนับพันคนที่รอนแรมข้ามน้ำข้ามทะเลมายึดเมืองไทยเป็นแหล่งทำมาหากิน แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่งซึ่งผมอยากจะขอฝากไว้ในหนังสือเล่มนี้ก็คือ อุดมคติในการดำเนินชีวิตและประกอบธุรกิจของ นักการค้ารุ่นเก่าที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและความกตัญญูยิ่งกว่าการตักตวงฉกฉวยผลประโยชน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับวันแต่จะสูญสลายไปตามตัวบุคคลรุ่นนั้น”

“ประภัสสร เสวิกุล” ได้เล่าถึงวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อเขียนนวนิยายเรื่องลอดลายมังกร (นิตยสารไรเตอร์, 2536 : 40) ไว้ว่า

“วิธีการเขียนก็คือผมจับเอาเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในเมืองไทย แล้วก็นำเอาเหตุการณ์ทั้งหมดมาวางไว้ต่อหน้าเรา เพื่อที่จะดูว่าในแต่ละปีนั้นเกิดอะไรขึ้นบ้าง เช่นมีการปฏิวัติทำให้เศรษฐกิจตกต่ำไหม ผมเริ่มมาจากจุดนี้ จากนั้นก็สร้างตัว “เหลียง” ขึ้นมาเพื่อให้เป็นตัวแทนของคนจีนในยุคนั้น โดยมีลักษณะของความเป็นคนจีนที่ดุดอง ชัยน มัธยัสถ์ จากนั้นก็ต้องทำให้เหลียงมีชีวิตเป็นของตัวเองด้วยการทำให้เขาคิดเองได้ ผมก็นำเอาแนวคิดของคนจีนทั่วไปทั้งในเรื่องความเชื่อ ความอดสาหัส ความขยัน แล้วก็ปล่อยให้เหลียงดำเนินชีวิตไปตามเรื่อง โดยที่เขาคิดด้วยตัวเองได้”

เช่นเดียวกับ “โสภาค สุวรรณ” ที่นวนิยายของ “ประภัสสร เสวิกุล” มักจะใช้ฉากในดินแดนแถบทะเลทรายเป็นส่วนใหญ่ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่านับแต่เรื่องลอดลายมังกร จนมาถึงนวนิยายในชุด “กลุ่มดาวกฤตিকা” งานของประภัสสร เสวิกุลจะเป็นบทประพันธ์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวของคนจีนในเมืองไทยมากขึ้นตามลำดับ เช่น เรื่องชิงตี่ เรื่องผ่านมรสุม และเรื่องพิฆาตแพรว ซึ่งคุณประภัสสรได้อธิบายถึงเหตุผลที่เลือกนำเสนอตัวละครเอกที่เป็นชาวจีนว่า

“คือจริงๆแล้ว เจตนาแรกในการเขียนประการหนึ่งก็คือการนำเสนอในด้านของคุณธรรมจริยธรรมของคนชาติต่างๆนะครับ ในส่วนของคนจีนที่นำเสนอก็เพราะว่าแต่เดิมสิ่งเหล่านี้มันจะไม่มีใครพูดถึงกัน แต่ว่ามันก็มีอยู่ในตัวคนจีนแต่ที่เราไม่มีการนำเสนอในรูปของนวนิยาย สิ่งหนึ่งที่นำเสนอก็คือว่าคุณธรรมและจริยธรรมของคนจีนในรูปของนวนิยาย”

ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการมีมุมมองที่เขาวราช ย่านไชน่าทาวน์ของเมืองไทย

“การมีมุมมองที่เขาวราชเป็นสิ่งที่มีความคุ้นเคย คงต้องเล่ากลับไปว่า ปกติผมอยู่ในบ้านในละแวกของคนจีน ผมเป็นบ้านคนไทยหลังเดียว ผมก็มีความซึมซับวัฒนธรรมและก็เห็นภาพของคนจีน ภาพของความขยันขันแข็ง การอดทน การก่อสร้างตัวอะไรมา เขาวราชนี่เป็นเพราะว่าคุณพ่อผมทำงานในบริษัทของคนจีนในเขาวราช ผมก็ไปหาคุณพ่อและเดินเล่นแถวนั้น แถวเขาวราช แถวราชวงศ์ ทรงวาดต่างๆ ก็ได้เห็นภาพชัดขึ้น เรื่องของคนจีน สังคมจีนที่ยังเป็นเงินจริงๆอยู่ นี่เป็นส่วนที่มาเสริมสร้างภาพให้ภาพมันมีสีสันขึ้น”

เกี่ยวกับชาวจีนและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีน “ประภัสสร เสวิกุล” ได้แสดงทัศนะต่อเรื่องนี้ไว้ว่า

“จริงแล้วๆ ทุกชาติเนี่ยก็มีสิ่งเนี่ยแหละ มันมีคุณธรรมจริยธรรม อยู่ที่ว่าของคนจีนเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมแข็ง ทีนี้เรามองเห็นอันแรกของคนจีนคือความวิริยะอุตสาหะ ความอดทนในการก่อสร้างสร้างตัว การประหยัดมัธยัสถ์ ถัดมาคือเรื่องของการถือคำพูด แล้วก็ การที่ไม่เกี่ยงงานแล้วก็การที่มีความตั้งใจจริงในการทำงาน มีการ...เรียกว่าสร้างสมสิ่งเหล่านี้ สืบทอดมายังรุ่นลูกหลานด้วย”

สำหรับหลักจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนที่ “ประภัสสร เสวิกุล” ได้นำเสนอไว้ในเรื่องตลอดลายมังกรนั้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าเป็นการนำสิ่งที่มืออยู่แล้วมาประยุกต์ให้เข้ากับเนื้อเรื่อง ซึ่งคุณประภัสสรได้เล่าให้ฟังว่า

“มด เหยี่ยวบาท ตัวหนังสือหงี เป็น symbolic เป็นตัวแทน สัญลักษณ์ของคนจีนในบางส่วนนะครับ อย่าง “หงี” นี้ก็คือคุณธรรม คุณธรรมก็ขยายออกไปได้เยอะ คุณธรรมหมายถึงพรหมวิหารสี่ของไทยที่พูดกัน รวมไปถึงการทำมาหากินโดยสุจริตโดยชอบ อันนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมนะครับ ถัดมา “มด” ก็คือตัวแทนของความขยันขันแข็ง การทำมาหากินในสิ่งที่สะอาด ความอดทน “เหยี่ยวบาท” อันนั้นก็คือความอดออม ความอุตสาหะ สามอย่างนี้ก็จะเป็คุณธรรมที่เด่นของอาเหลียง”

เมื่อพิจารณาประกอบกับเนื้อหาในนวนิยายจะได้รายละเอียดของหลักจริยธรรมทั้งสามเพิ่มเติม (ประภัสสร เสวิกุล, 2540) ดังนี้

“ย่ำว่าเหยี่ยวบาทเหยี่ยวนั้น นอกจากจะเตือนให้ปุ๊นึกถึงความยากลำบากแต่หนหลังที่ต้องทำงานกันอย่างหลังขดหลังแข็งและกระเหม็ดกระแหม่อย่างเต็มที่แล้ว ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้ปุ๊นึกถึงการตัดสินใจที่ถูกต้องในครั้งกระนั้น”

“มดเป็นสัตว์ที่ขยันขันแข็ง มานะอดทน และบากบันพากเพียร ต่อให้ฝนตกแดดออก หรือไกลแสนไกลแค่ไหนมดก็ไม่ย่อท้อ หรือเหนื่อยหน่ายกับการออกไปหาอาหาร...”

“มดเป็นสัตว์สะอาด ทั้งความเป็นอยู่และการหากิน ซึ่งอันนี้เราถือว่ามันมีชีวิตที่สุจริต...มันมีระเบียบวินัย และที่สำคัญคือรักพวกพ้อง ถึงมันจะตัวนิดเดียวแต่ถ้าใครมารังแก มันก็ช่วยกันต่อสู้อย่างไม่กลัวตาย”

“...ถ้าไม่มีคุณธรรมเป็นสิ่งจรรโลงจิตใจ คนเราก็คงไม่แตกต่างไปจากสัตว์ป่า...เราคงจะฉกฉวยแย่งชิงสิ่งที่เราอยากได้ โดยไม่คำนึงว่าสิ่งนั้นจะมีใครเป็นเจ้าของ

ครอบครองอยู่แล้วหรือไม่ ผู้ใหญ่ก็เข้มแข็งแก่ผู้น้อยหรือคนที่อ่อนแอกว่าตามอำเภอใจ ลูกหลานจะดูหมิ่นดูแคลนพ่อแม่ที่แก่เฒ่าให้ได้รับความทุกข์ยากหรือไม่”

“เราว่าสังคมใดที่ผู้ใหญ่มีพรหมวิหาร ผู้น้อยมีความอ่อนน้อมกตัญญู สังคมนั้นก็มีแต่ความสุขความเจริญ...ในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคมใดขาดคุณธรรม ผู้ใหญ่ไม่มีความเมตตากรุณา อิงฉฉาไรยากลำบากแก่ลูกน้อง หูเบาชอบแต่คนประจบสอพลอ ผู้น้อยก็ข่มขู่ ลีลามคลาญความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เป็นเหตุให้สังคมนั้นมีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวายและเสื่อมโทรมลง”

เมื่อพูดถึงพฤติกรรมจริยธรรมของ “นายเหลียง ลือพาณิชย์” ตัวละครเอกในเรื่อง ลอดลายมังกร พฤติกรรมจริยธรรมที่ “ประภัสสร เสวิกุล” เลือกมานำเสนอ ได้แก่

“คือถ้าเกิดพูดถึงอย่างลอดลายมังกรแล้วนะฮะ อันดับแรกที่น่าถึงก็คือ ความอดสาหัสขยันหมั่นเพียร อันที่สองก็คงเป็น ความมั่งคั่งสวัสดีประหยัด อันที่สามคือ ความมีสัจจะ ต่อไปก็คือ ความอดทนอดกลั้น แล้วก็ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ อันนี้เป็นภาพของอาเหลียง โดยกว้างๆนะฮะครับ แต่บางสิ่งบางอย่างแกอาจจะไม่มีเป็นต้นว่าการไม่รู้ อะไรอย่างนั้นนะฮะ คือแกก็จะทำงานของแกไป”

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีน “เหลียง ลือพาณิชย์” จากเนื้อหาในนวนิยาย ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนข้อความทั้งหมด 155 ข้อความ พฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดสาหัสขยันหมั่นเพียร อยู่ในลำดับที่ 5 คือ จำนวน 10 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.45 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมั่งคั่งสวัสดีประหยัด อยู่ในลำดับที่ 7 จำนวน 7 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 4.52 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความร่ำรวยจะ อยู่ในลำดับที่ 10 จำนวน 3 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 1.94 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความอดทนอดกลั้น อยู่ในลำดับที่ 8 จำนวน 6 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.87 พฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในลำดับที่ 4 จำนวน 11 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 7.10 และพฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีสติสัมปชัญญะ อยู่ในลำดับที่ 9 จำนวน 5 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.23 (ดูตารางที่ 8 ประกอบ)

นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าพฤติกรรมจริยธรรมที่ไม่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ คือ ด้านความเสียสละ และด้านความไม่รู้ ซึ่งตรงกันกับที่คุณประภัสสรได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในระหว่างการให้สัมภาษณ์

“ประกัสสร เสวิกุล” เป็นนักเขียนที่มีความสนใจในการสอดแทรกสาระลงในเนื้อหาในนวนิยาย โดยคาดหวังว่าพฤติกรรมที่ดีของตัวละครในเรื่องหรือวิถีศีลคล้ายปัญหาต่างๆของตัวละครจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้อ่านได้

“คือสิ่งเหล่านี้ผมพยายามจะฝากไว้ในหลายๆเรื่องนะครับ อย่างในบางเรื่องก็ฝากคุณธรรมของความเอื้อเฟื้อ บางเรื่องก็ฝากคุณธรรมของความที่จะแบ่งปันความสุขให้กับคนอื่น ในเรื่องของตลอดลายมังกรที่เป็นเรื่องของคนจีนนั้นก็เป็นการเน้นคุณธรรมของคนจีน คือในช่วงของรุ่นลูกมาเนียของคนจีนในรุ่นที่สองที่สามเนียจะห่างไกลจากความยากลำบากที่พ่อหรือปู่เคยทำมา เห็นแต่ความสบาย เด็บโตมาในกองเงินกองทองนะครับ ก็อาจจะลืมเลือนคุณธรรมเหล่านี้ไป เรื่องของความขยันขันแข็ง การอดสาหะ ความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้ที่จะกล้าบากบั่นต่อความทุกข์ยาก สิ่งเหล่านี้มันอาจจะจางไปจากสายตาหรือสายเลือดของคนรุ่นหลัง อันนี้ก็อยากจะให้คนที่ได้อ่านสิ่งเหล่านี้ ได้อ่านตลอดลายมังกรแล้วเนียย้อนกลับไปมอง มองพ่อมองปู่ มองสิ่งที่พ่อหรือปู่หรือว่ารุ่นก่อนนั้นได้สร้างเอาไว้

คือเราก็คาดหวังนะครับ แต่การที่คนจะรับได้แค่ไหนเป็นเรื่องของคนอ่าน แต่ก็...ในฐานะของผู้สร้างก็พยายามจะให้อะไรแก่คนอ่านอยู่”

ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ของนิตยสารไรเตอร์ (2536 : 36-37) ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า นวนิยายหรือเรื่องสั้นของ “ประกัสสร เสวิกุล” ตัวละครมักจะมีการประนีประนอมสูง และมักจะมี ความใฝ่ดีอยู่เสมอ

“คือผมไม่ได้มองตรงจุดอื่น แต่ผมมองเด็ก ๆ อยากให้เขารู้สึกที่ไม่สิ้นหวัง สองคือเพื่อบอกให้เขาสู้ต่อไป และไม่ควรจะยอมพ่ายแพ้ต่อการถูกกำหนดชะตากรรมโดยบุคคลภายนอก เขาควรจะต้องรู้ว่าตัวเองเป็นอย่างไร เป็นใคร กำลังทำอะไร และต้องมุ่งหวังในทิศทางที่ถูกต้อง ผมไม่อยากจะให้คนอ่านอ่านแล้วรู้สึกสิ้นหวังหรือไม่มีทางไปอีกแล้ว ผมคิดว่าถ้าสังคมสิ้นหวังประเทศก็คงจะสิ้นหวังตามไปด้วย ผมสร้างจุดนี้ก็เพื่อให้คนมีความหวัง ให้คิดถึง ความถูกต้อง คิดถึงคุณธรรม โลกก็จะน่าอยู่ขึ้น พ่อแม่ที่มาซื้อหนังสือผมให้ลูกเขาอ่านแสดงว่า เขาต้องให้ความไว้นะเชื่อใจผมในจุดนี้”

นอกจากนั้นแล้ว “ประกัสสร เสวิกุล” ยังได้แสดงความคิดเห็นต่อนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมหรือตัวละครที่มีความประพฤติดีว่าจะช่วยปลูกฝังหรือสามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อ่านได้ ไว้ในระหว่างการสัมภาษณ์ว่า

“อันนี้ก็จะมีสองสามอย่างด้วยกันนะครับ ผมจะเน้นในเรื่องของความ เป็นคนมากกว่า จะให้คนได้เห็นทั้งสองด้าน ทั้งด้านดีและด้านเลวของตัวละคร แต่คราวนี้ใน

บางทีในบางเรื่องเนี่ย คนเขียนอาจจะต้องการที่จะให้เห็นสิ่งที่มันดูตลกตลกตัดกันชัดเจนก็อาจจะเน้นไปเลยว่าคนนี้เป็นตัวดี...ดีตลอดไปเลย อีกตัวหนึ่งร้าย...ร้ายตลอด เพื่อให้เห็นให้มัน contrast กันระหว่างภาพของตัวละครชัดเจน แต่สำหรับผมเนี่ยผมเนี่ยที่จะให้ตัวละครมีความกลมกลืนมากกว่า ความดีความเลวของตัวละครมันต้องมีที่มาที่ไป จะเป็นภูมิหลัง อาจจะโดนเหตุการณ์ อาจจะโดยอารมณ์ อะไรก็แล้วแต่ แต่มันต้องมีที่มาที่ไป คนเราไม่ได้มีใครที่จะเลวบริสุทธิ์หรือดีบริสุทธิ์”

ในด้านการให้ความสำคัญกับรูปแบบการเขียนระหว่างการเขียนเพื่อให้ความบันเทิงกับเห็นสอดแทรกสาระ “ประภัสสร เสวิกุล” ได้อธิบายว่า

“ผมเคยพูดอยู่เสมอว่าการเขียนต้องประกอบด้วยสามอย่าง อันหนึ่งก็ต้องเป็น วิทยาการ ต้องมีความรู้ หรือว่าเรื่องของสิ่งต่างๆที่...คุณธรรมอะไรต่างๆ...ผมถือว่าเป็นวิทยาการอันหนึ่ง อันที่สองก็คือว่า จินตนาการ ถ้าเรื่องที่ขาดจินตนาการมันก็จะคล้ายไร้รสชาตินะ เดียวมันจะกลายเป็นวิชาการไป อันที่สามก็คือ ศิลปะการประพันธ์ นะครับ ทั้งสามอย่างต้องประกอบเข้าด้วยกัน แต่คราวนี้ว่าอันไหนจะมากจะน้อยมันก็อยู่ที่เรื่อง บางเรื่องก็อาจจะเน้นไปทางด้านจินตนาการมากหน่อย แต่ก็ยังต้องมีวิทยาการแล้วก็ยังต้องมีศิลปะการประพันธ์อยู่เสมอ”

สรุปทัศนะของผู้ส่งสาร

ผู้วิจัยสรุปทัศนะของผู้ส่งสารทั้ง 4 ท่าน คือ “โบตัน” ในฐานะผู้เขียนนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยและเรื่องไม่ต้องลม “หยก บุรพา” ในฐานะผู้เขียนนวนิยายเรื่องอยู่กับกังและเรื่องกตัญญูพิศวาส “โสภาค สุวรรณ” ในฐานะผู้เขียนนวนิยายเรื่องกระท่อมไม้ไผ่ และ “ประภัสสร เสวิกุล” ในฐานะผู้เขียนนวนิยายเรื่องลอดลายมังกร เกี่ยวกับทัศนคติต่อชาวจีนและหลักจริยธรรมของชาวจีนได้ ดังนี้

ทัศนคติต่อชาวจีนและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนของผู้เขียนนวนิยายมี 3 ประเภท ได้แก่ ทัศนคติในด้านบวก ทัศนคติที่ค่อนข้างเป็นไปในทางลบ และ ทัศนคติที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ

ทัศนคติของผู้เขียนนวนิยาย ในฐานะผู้ส่งสารหรือแหล่งที่มาของสาร ที่มีต่อชาวจีนและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนที่เป็นไปในด้านบวก เป็นของ “โสภาค สุวรรณ” และ “ประภัสสร เสวิกุล” โดยทั้งสองท่านมีความชื่นชมและมีความเห็นตรงกันว่า จีนเป็นชาติที่มี

ความขยันขันแข็ง ชาวจีนมีน้ำอดน้ำทนสูง ไม่เกียจงานและมีความตั้งใจจริงในการทำงาน อารยธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ ของชาวจีน สืบทอดมายังชนรุ่นหลัง เป็นที่ยอมรับในสากล และหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนก็เป็นหลักที่สามารถพัฒนาจิตใจ ตลอดจนพัฒนาตัวบุคคลได้

สำหรับทัศนคติที่ค่อนข้างเป็นไปในทางลบและทัศนคติที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ เป็นทัศนคติของผู้เขียนซึ่งมีเชื้อสายจีน ได้แก่ “โบทัน” และ “หยก บูรพา” โดยที่โบทันจะมีทัศนคติต่อชาวจีนและหลักคุณธรรมจริยธรรมของชาวจีนเป็นไปในทางลบมากกว่า อาจเป็นเพราะโบทันเกิดในครอบครัวชาวจีนรุ่นเก่าหัวโบราณ ที่ยังมีอคติเกี่ยวกับ “ลูกสาว” ทำให้เมื่อโบทันได้แยกตัวออกมาใช้ชีวิตอย่างคนรุ่นใหม่ หรืออาจเรียกได้ว่าแยกตัวออกมามองปัญหา จึงมองเห็นว่าคุณธรรมและจริยธรรมของจีนนั้นก็มิได้ดีไปเสียทั้งหมด เช่น “คนจีนขยันก็จริง แต่ก็เห็นแก่เงินและพรรคพวกและกตขี้สตรี้”

เช่นเดียวกันกับโบทัน “หยก บูรพา” เติบโตขึ้นมาในสังคมชาวจีนรุ่นเก่า มีชีวิตในวัยเด็กอย่างยากจนและเหน็ดเหนื่อย ภาพของชาวจีนในสายตาของหยก บูรพา มักจะเป็นชาวจีนที่ค่อนข้างยากจน หาเช้ากินค่ำ แต่ก็มีความขยันขันแข็ง ความมานะ ความอดทน ฯลฯ ขณะเดียวกันก็มีทั้งภาพที่น่าชิงชังรังเกียจและภาพที่น่าสลดสังเวชใจเช่นกัน ในด้านหลักคุณธรรมและจริยธรรมของคนจีนในทัศนะของ “หยก บูรพา” พบว่าในด้านบวก คือ จริยธรรมของชาวจีนทำให้ร่ำรวยขึ้น มีฐานะเป็นปึกแผ่น และจะช่วยเหลือคนในเชื้อชาติเดียวกันให้ได้เป็นเศรษฐี แต่ในด้านลบ ความชาตินิยมที่มีมากเกินไปของคนจีนทำให้มีความรู้สึกดูถูกดูแคลนคนชาติอื่นสูง รวมทั้งมีความลำเอียงเกี่ยวกับลูกชายมาก เพราะถือว่าลูกผู้หญิงเลี้ยงไว้ให้คนอื่น แต่ลูกผู้ชายจะนำเจ้าสาวเข้าบ้านเท่ากับได้กำลังคนมาช่วยกันทำมาหากิน

จากการศึกษานวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยของ พัทรี วราศรัย (2537) พบว่า ภาพของสังคมชาวจีนที่มาจากทัศนะของผู้ประพันธ์นั้น ได้แก่ ภาพจากทัศนะของผู้ประพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณะที่ดีของชาวจีน ภาพความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ และภาพความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทย

ภาพจากทัศนะของผู้ประพันธ์เพื่อให้เห็นภาพลักษณะที่ดีของชาวจีนนั้นจะมีลักษณะที่คล้ายกัน นั่นคือจะให้ภาพชาวจีนที่เป็นคนที่มีความภูมิใจในเชื้อชาติของตน มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ภาพของชาวจีนที่มีความมานะอดทน มีความขยันขันแข็งในการสร้างตัวไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความกตัญญูต่อประเทศไทย มีความรักต่อแผ่นดินที่ ทำให้พวกเขาสามารถที่จะสร้างตัวได้

ภาพความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ซึ่งก็คือชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางอพยพจากเมืองจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยกับชาวจีนที่เรียกว่าเป็นคนรุ่นใหม่ ซึ่งก็คือชาวจีนที่เกิดในเมืองไทยหรือชาวจีนที่มีเชื้อสายไทย ความขัดแย้งระหว่างคนทั้งสองรุ่นนี้จะเป็นความขัดแย้งทางด้านเชื้อชาติ และสืบเนื่องมาเป็นความขัดแย้งในเรื่องของการดำเนินชีวิต

ภาพความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยจะมีการแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางด้านสังคม ทั้งนี้ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์นั้นได้แก่ ทศกศัตระหว่างชาวไทยกับชาวจีน เช่น ในสายตาของชาวจีนในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย เห็นว่าชาวไทยส่วนมากเกียจคร้าน ขาดความกระตือรือร้นและไม่สามารถสร้างความรุ่งเรืองในอาชีพการงานได้ หรืออคติของชาวไทยต่อชาวจีนในเรื่องกระท่อมไม้ไผ่ด้วยความรู้สึกที่ว่าชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยในเมืองไทยนั้น ไม่ได้รักเมืองไทย ต้องการแต่เพียงจะแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและคนในเชื้อชาติของตนเท่านั้น

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ยังแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนนวนิยายกลุ่มตัวอย่าง ในฐานะของผู้ส่งสารหรือแหล่งที่มาของสาร ได้แสดงบทบาทในการร่วมพัฒนาสังคมด้วยการสอดแทรกสาระคุณค่าที่สำคัญในหลายๆด้านลงในเนื้อเรื่อง คำบรรยาย หรือถ้อยคำสนทนา ในนวนิยายของตนทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการให้ตัวละครที่เลวจะต้องถูกลงโทษในแบบใดแบบหนึ่ง จะทางใจหรือทางกฎหมายก็ตามที และตัวละครที่ดีจะได้รับผลดีจากการกระทำของตน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจากจำนวนผู้เขียนนวนิยาย 4 ท่าน ได้แก่ “โบตัน” “หยก บูรพา” “โสภาค สุวรรณ” และ “ประภัสสร เสวิกุล” จะมีเพียงประภัสสร เสวิกุลเท่านั้นที่มีความคาดหวังว่าพฤติกรรมที่ดีของตัวละครในเรื่องหรือวิถีศีลหลายปัญหาต่างๆของตัวละครจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้อ่านได้ ผู้เขียนนวนิยายทั้งหมดต่างก็มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า การอ่านหนังสือที่ดี มีคุณค่า มีความสมจริง สมเหตุสมผล จะเป็น “อาหารทางปัญญา” สร้างขวัญ สร้างกำลังใจ ตลอดจนช่วยให้ผู้อ่านพิจารณาหาแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมสำหรับผู้อ่านท่านนั้นๆได้เอง